https://doi.org/10.52673/18570461.26.1-80.21
CZU: 378:37.015

MODELUL PEDAGOGIC DE DEZVOLTARE A GÂNDIRII INDEPENDENTE A STUDENȚILOR ÎN CONTEXTUL ÎNVĂȚĂRII TRANSFORMATIVE

Doctor în pedagogie, conferențiar universitar **Valentina BOTNARI**
E-mail: valentina_botnari@yahoo.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-1190-9346
Doctorand **Gabriela REPEȘCO**
E-mail: gabrielarepesco@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9661-6886
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă" din Chișinău
© 2026. Drepturile de autor aparțin autorilor. Licență: CC BY 4.0.

THE PEDAGOGICAL MODEL FOR DEVELOPING STUDENTS' INDEPENDENT THINKING IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATIVE LEARNING

Summary. This article presents the theoretical foundations of the pedagogical model for the development of the students' independent thinking within the context of transformative learning. From this perspective, independent thinking is conditioned by several determining factors, while transformative learning stands out as a relevant framework for stimulating it. The proposed model is based on a constructivist approach to learning, centered on the learner, personal experience, critical reflection, and the reconstruction of the learner's beliefs and thinking patterns. The paper analyzes recognized theoretical concepts from the specialized literature, such as the constructivist paradigm, the theory of transformative learning, and their correlations with cognitive autonomy, cognitive self-regulation, and epistemic responsibility which are considered decisive in all phases of the transformative learning process. This study provides a well-argued vision of configuring the academic reality, focused on developing independent thinking in the context of transformative learning, which challenges students to reconsider their own perspectives and cultivate their qualities of an independent thinker.

Keywords: pedagogical model, independent thinking, independence, transformative learning, teaching strategies, student.

Rezumat. Articolul prezintă fundamentarea teoretică a modelului pedagogic de dezvoltare a gândirii independente a studenților în contextul învățării transformative. În această perspectivă, gândirea independentă este condiționată de o serie de factori determinanți, iar învățarea transformativă se evidențiază ca un cadru relevant pentru stimularea acesteia. Modelul propus are la bază o abordare constructivistă a învățării, centrată pe formabil, pe experiența personală, pe reflecția critică și pe reconstrucția convingerilor și schemelor de gândire ale educabilului. Sunt analizate concepții teoretice consacrate în literatura de specialitate, precum paradigma constructivistă, teoria învățării transformative și corelațiile acestora cu autonomia cognitivă, autoreglarea cognitivă și responsabilitatea epistemică, considerate determinante în toate fazele procesului de învățare transformativă. Studiul oferă o viziune sistemică argumentată asupra configurării realității academice, axată pe dezvoltarea gândirii independente în condițiile învățării transformative, care provoacă studentul să-și reconsidere propriile perspective și să-și dezvolte însușirile specifice gânditorului independent.

Cuvinte-cheie: model pedagogic, gândire independentă, independență, învățare transformativă, strategii didactice, student.

INTRODUCERE

În contextul schimbărilor profunde care afectează societatea actuală a cunoașterii și al cerințelor tot mai stringente ale pieței muncii, formarea gândirii independente a studenților devine un obiectiv primordial al procesului educațional universitar. Școala superioară modernă nu mai poate avea ca scop exclusiv transmiterea de cunoștințe, ci este chemată să formeze personalități autonome, cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, ci și independență de opinie și acțiune, deschise pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate [1, art. 6].

Totodată, rezultatele obținute în cadrul studiului constatativ indică un număr nesemnificativ de subiecți care dețin calități specifice unui gânditor independent sau manifestă gândire independentă la nivelul dorit

și, implicit, un volum insuficient de achiziții valorice indispensabile pentru manifestarea unor „deschideri" spre dezvoltarea tipului de gândire nominalizat. Rezultatele solicită științei moderne să identifice cele mai pertinente contexte de învățare care ar putea facilita dezvoltarea gândirii independente în procesul formării profesionale. Analiza literaturii de specialitate [2; 3] conturează tot mai insistent valențele învățării transformative în dezvoltarea diferitelor achiziții ale subiectului implicat în învățare. Ținem să precizăm că învățarea transformativă, prin incitațiile fiecăreia dintre cele 10 faze ale sale, ar putea avea potențialități semnificative și în dezvoltarea gândirii independente a studenților.

Reflecțiile de ansamblu asupra învățării transformative, ca tip de învățare orientat spre schimbarea profundă a cadrului de referință al formabilului, oferă premise teoretice și metodologice valoroase pentru dezvoltarea gândirii independente a studenților din învățământul superior actual.

CHINTESENȚA MODELULUI PEDAGOGIC DE DEZVOLTARE A GÂNDIRII INDEPENDENTE ÎN CONTEXTUL ÎNVĂȚĂRII TRANSFORMATIVE

Situația atestată, pe de o parte, și argumentele teoretice, pe de altă parte, conturează necesitatea unor repere conceptuale certe și, implicit, a unui model pedagogic de dezvoltare a gândirii independente a studenților în contextul învățării transformative. Printr-o analiză conceptuală și argumentativă, se urmărește evidențierea conexiunii dintre frecvența transpunerii studenților în situații de învățare transformativă și nivelul dezvoltării gândirii independente a acestora, precum și identificarea determinantelor care condiționează acest proces complex din mediul academic.

Modelul pedagogic reprezintă un cadru complex, alcătuit dintr-o multitudine de componente în care se stabilesc relații și interacțiuni în vederea atingerii unui obiectiv comun. În aceeași ordine de idei, cercetătorul german D. Geulen [4, p. 164], raportându-se în mod expres la modelele educației, definește modelul drept o „construcție simplificată a unei realități, a unui fenomen științific ce are ca finalitate delimitarea celor mai importante variabile care permit dezvoltarea unei viziuni aproximative, a unei abordări intuitive, cu rol de orientare a strategiilor de investigație științifică în scopul verificării relațiilor dintre variabilele care contribuie semnificativ la elaborarea progresivă a teoriei". Astfel, modelul contribuie la identificarea și delimitarea celor mai relevante variabile, oferind o viziune aproximativă și o abordare intuitivă a fenomenelor. Prin urmare, modelele reprezintă instrumente valorice în procesul de învățare și cercetare, facilitând comprehensiunea și explorarea aprofundată a lumii înconjurătoare.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Pentru realizarea scopului actualei cercetări științifice a fost indispensabilă elaborarea Modelului pedagogic de dezvoltare a gândirii independente a studenților în contextul învățării transformative. Acesta reprezintă un construct ideatic, care reflectă interconexiunea dinamicii dintre procesul învățării transformative – structurat pe cele 10 faze formulate de J. Mezirow [5; 6] – și procesul evolutiv al formării gândirii independente, contextele facile de formare și exersare a tipului de gândire nominalizat. În această ordine de idei, a fost elaborat **Modelul pedagogic de dezvoltare a gândirii independente în contextul învățării transformative** (în continuare MP GICÎT), prezentat în Figura 1.

Modelul pedagogic de dezvoltare a gândirii independente a studenților în contextul învățării transformative cuprinde: dimensiunea conceptual-teoretică, care integrează sinergic conceptele teoretice valorice, formele gândirii independente, operațiile gândirii independente, particularitățile gândirii independente, însușirile gânditorului independent, fazele învățării transformative, precum și elemente ale învățării transformative; dimensiunea instrumental-metodologică, ce cuprinde strategii didactice axate pe dezvoltarea gândirii independente a studenților, principiile educației constructiviste, norme, reguli, contexte de învățare transformativă, evoluția progresivă a GI ca finalitate preconizată.

Dimensiunea conceptual-teoretică a MP GICÎT

Dimensiunea conceptual-teoretică constituie fundamentul științific al modelului, reunind paradigmele și teoriile care definesc modul de înțelegere a procesului de formare a gândirii independente în contexte de învățare transformativă. Această dimensiune oferă reperele explicative și direcțiile de orientare strategică. MP GIGÎT se sprijină pe următoarele concepte teoretice majore: paradigma constructivistă, teoria învățării transformative și prevederile documentelor de politici educaționale.

Paradigma constructivistă afirmă că învățarea reprezintă un proces activ de construire a cunoașterii de către formabil, în care studentul își asumă rolul de participant implicat, explorând și reconstruind realitatea prin acțiuni, interacțiuni și reflecții. Teoria învățării transformative pune accent pe schimbarea cadrelor de referință prin reflecție critică și independentă, prin confruntarea cu experiențe de tip dilemă, favorizând, astfel, evoluția către gândirea autonomă și responsabilă epistemic. Îmbinate sinergic, aceste perspective

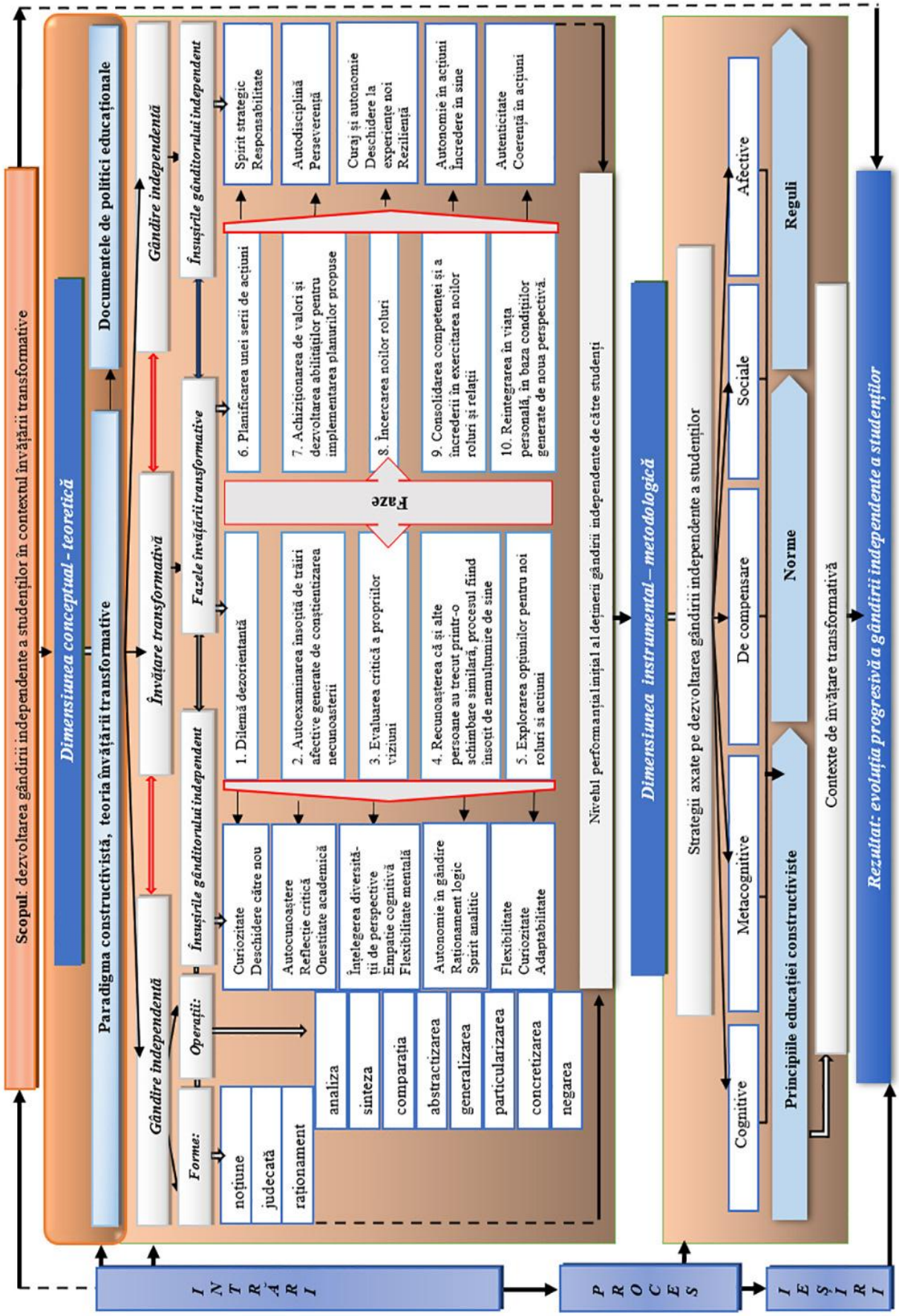


Figura 1. Modelul pedagogic de dezvoltare a gândirii independente a studenților în contextul învățării transformative.

configurează fundamentul conceptual al modelului, orientându-l spre o formare complexă și progresivă a gândirii independente a formabililor din mediul academic. În contextul dat, MP GICÎT integrează un ansamblu de elemente interconectate, care se focusează sinergic pe plasarea formabilului în situații incitante de învățare transformativă pentru automobilizarea resurselor interne în vederea realizării scopului acceptat.

Fundamentarea și elaborarea modelului se bazează, de asemenea, pe concepțiile teoretice privind gândirea independentă ale cercetătorilor Presley Sharon [7], Beverly Potter [8], Loh Andrew [9], Gilbert Ian [10], Costreie Sorin [11], Botnari Valentina [12; 13]. Autorii nominalizați subliniază importanța gândirii independente, considerând că aceasta oferă perspective și oportunități relevante în evaluarea critică a situațiilor, anticiparea și soluționarea variilor probleme și depășirea anumitor crize. În opinia lor, dezvoltarea unei gândiri independente este crucială pentru persoanele care urmăresc performanțe remarcabile în orice domeniu de activitate. De exemplu, în contextele european și american, se constată o preocupare crescândă pentru formarea specialiștilor cu abilități ridicate de gândire autonomă, critică și creativă.

Gândirea independentă reprezintă un tip de gândire indispensabil în multiple domenii de activitate, precum cel economic [14, art. 51-54], educațional, juridic, medical, ingineresc, construcții etc. Cercetătoarea americană S. Presley [7] definește gândirea independentă drept procesul caracterizat prin capacitatea de a gândi dincolo de normele stabilite și prescrise de alții, prin tendința spre nonconformism, corelată cu capacitatea de a evalua modul în care propriile ipoteze, interpretarea informațiilor și evenimentelor corespund convingerilor personale. O asemenea abordare evidențiază importanța încrederii în propria capacitate de a emite judecăți de valoare, chiar și atunci când acestea contravin opiniilor celor din jur.

În urma analizei literaturii de specialitate și a pozițiilor unor cercetători în domeniu studiat, precum Presley Sharon [7], Potter Beverly [8], Gilbert Ian [10], Costreie Sorin [11], se poate afirma că gândirea independentă reprezintă procesul de a atribui sens realității pe baza propriilor constatări și experiențe, mai degrabă decât în funcție de opiniile și poziția altora. Aceasta presupune capacitatea de a avea încredere în propriile judecăți, realizând observații și concluzii individuale fără a fi influențat sau a depinde de alții. Formabilii, în cadrul orelor, au două opțiuni: fie acceptă pasiv explicația formatorului, fără a o supune analizei critice, fie recurg la documentare suplimentară, la surse externe și, în urma unei reflecții mai aprofundate, își formează o opinie proprie [12, pp. 148-149].

Gândirea independentă este o rezultantă a procesului de învățare și condiție a acestuia. Învățarea solicită de la formabil competență de self-management și devine transformativă. În această ordine de idei, se conturează necesitatea respectării anumitor norme și principii pedagogice **c**are ar eficientiza dezvoltarea gândirii independente a studenților în contextul învățării transformative. Se promovează, astfel, un tip specific, modern, de gândire, calificat drept gândire independentă, devenită nu doar componentă, ci și un standard al calităţii proceselor, produselor, satisfacţiei, eficienței, eficacităţii și competitivităţii studenților.

În cercetarea noastră, un loc important îl ocupă însușirile gânditorului independent, întrucât, în timpul învățării, acestea își au rolul decisiv în obținerea unui rezultat nonconformist. Studiul literaturii de specialitate a permis identificarea și structurarea însușirilor date, care se dezvoltă treptat și continuu. În continuare, prezentăm esența însușirilor gânditorului independent, evidențiind modul în care acestea se manifestă și se consolidează progresiv pe parcursul activităţii de învățare.

- *curiozitate* – se manifestă prin dorința constantă de a formula întrebări, de a explora probleme și de a înțelege profund realitatea.
- *deschidere către nou* – reflectă disponibilitatea de a analiza obiectiv perspective diferite, fără respingere automată.
- *autenticitate* – presupune capacitatea de a-și păstra convingerile proprii, fără a fi influențat de așteptările sau presiunile exterioare.
- *coerență în gândire și acțiuni* – reprezintă concordanța dintre ideile susținute și comportamentele adoptate.
- *autonomie* – constă în tendința de a evalua critic informațiile și de a formula propriile judecăți de valoare.
- *încredere în sine* – se bazează pe convingerea în propriile capacități de analiză, argumentare și decizie.
- *curaj intelectual* – exprimă disponibilitatea de a susține idei nonconformiste și de a-și asuma riscuri cognitive.
- *reziliență* – desemnează perseverența de a continua procesul de gândire independentă chiar și în fața obstacolelor sau eșecurilor.
- *autodisciplină* – reflectă capacitatea de a-și organiza și menține consecvent eforturile de învățare și reflecție.
- *perseverență* – exprimă hotărârea de a duce la bun sfârșit lucrurile oricât de dificile.
- *spirit strategic* – constă în abilitatea de a gândi în perspectivă, planificând pașii și consecințele acțiunilor ulterioare.

▪ *responsabilitate* – presupune asumarea consecințelor propriilor decizii și a impactului acestora.

▪ *luarea deciziilor* – reprezintă capacitatea de a evalua opțiuni și de a alege rațional cea mai potrivită cale de acțiune.

▪ *adaptabilitate* – indică flexibilitatea de a ajusta rapid gândirea și comportamentele proprii la situații noi sau neașteptate.

▪ *flexibilitate cognitivă* – desemnează abilitatea de a comuta între diferite perspective și modalități de rezolvare a problemelor.

▪ *spirit analitic* – constă în capacitatea de a descompune problemele complexe în elemente componente.

▪ *raționament logic* – se manifestă prin capacitatea de a construi argumente coerente și bine fundamentate.

▪ *flexibilitate mintală* – implică flexibilitatea cognitivă, dar cu accent pe capacitatea de a renunța la idei greșite atunci când apar dovezi noi.

▪ *empatie cognitivă* – presupune comprehensiunea și respectarea punctelor de vedere ale celorlalți.

▪ *înțelegerea diversității de perspective* – reflectă acceptarea pluralității de opinii ca resursă de învățare.

▪ *onestitate academică* – constă în respectarea normelor etice în procesul de cercetare și argumentare.

▪ *reflecție critică* – presupune examinarea constantă și obiectivă a propriilor idei și acțiuni.

▪ *autocunoaștere* – reprezintă conștientizarea propriilor limite, resurse și stiluri de gândire.

Însușirile gânditorului independent se dezvoltă progresiv, în strânsă legătură cu contextele învățării, și nu se manifestă simultan și uniform. Analiza gândirii independente ca tip distinct solicită identificarea unor contexte educaționale adecvate, capabile să faciliteze exersarea și evidențierea progreselor acesteia. În situația dată, se propune un tip de învățare relativ recent conturat, care facilitează dezvoltarea gândirii independente, și anume învățarea transformativă, promovată de J. Mezirow [5; 6]. Acest tip de învățare nu se limitează la simpla acumulare de informații, ci transpune subiectul în situații de învățare menite să faciliteze dezvoltarea unor mijloace critice și autonome de cunoaștere și să stimuleze o înțelegere profundă a realității.

Învățarea transformativă determină deschiderea către dezvoltarea competențelor, favorizând gândirea independentă, reflexivă și autonomia în procesul de învățare. Ea presupune parcurgerea a 10 faze distincte, fiecare contribuind la reconfigurarea modului de a percepe și înțelege informațiile, precum și la transformarea perspectivei asupra cunoașterii și aplicării acesteia în contexte variate. Aceste faze [15], formează un cadru structurat prin care studenții își pot construi competențele necesare pentru a gestiona eficient provocările academice.

1. dilemă dezorientantă;

2. autoexaminarea, însoțită de trăiri afective generate de conștientizarea necunoașterii;

3. evaluarea critică a propriilor viziuni;

4. recunoașterea faptului că și alte persoane au trecut printr-o schimbare similară, procesul fiind însoțit de nemulțumire de sine;

5. explorarea opțiunilor pentru noi roluri și acțiuni;

6. planificarea unei serii de acțiuni;

7. achiziționarea de valori și dezvoltarea abilităților necesare implementării planurilor propuse;

8. explorarea/încercarea și asumarea de noi roluri;

9. consolidarea competenței și a încrederii în sine în exercitarea noilor roluri și relații;

10. reintegrarea în viața personală, în baza condițiilor dictate de noua perspectivă.

Pentru a asigura un parcurs eficient și productiv în traversarea celor 10 faze ale învățării transformative, un rol determinant îl au cadrele didactice. Ele trebuie să monitorizeze studenții implicați în acest proces profund și complex de schimbare a perspectivelor, convingerilor și modului de gândire. Procesul nu solicită doar efort intelectual, ci și ambiție, motivație și perseverență din partea formabililor, astfel încât aceștia să obțină progresul dorit și să experimenteze o satisfacție personală în urma rezultatelor obținute. În acest context, formatorii aplică strategii didactice cu intenții strict definite și cu valențe semnificative în dezvoltarea gândirii independente în cadrul învățării transformativă.

Dimensiunea instrumental-metodologică a MP GICÎT

Cercetătorii G. Masari și E. Seghedin [16] afirmă că strategia didactică este parte componentă a tehnologiei didactice, vizând demersul autentic de abordare a unei activități educaționale. Aceasta implică respectarea principiilor didactice și de proiectare, articularea conținutului prin utilizarea metodelor, tehnicilor și procedeelor didactice, a resurselor și mijloacelor de învățământ și a modurilor/formelor de organizare raportate la stilurile de învățare și predare și nivelului de performanță al actorilor (copii, pedagogi) implicați. Strategia didactică presupune, totodată, flexibilitate, creativitate și pertinență în soluțiile propuse, în vederea realizării unui scop educațional specific.

În cadrul cercetării noastre, am considerat oportun să determinăm și să apreciem strategiile didactice care propulsează formabilul în situații de învățare transformativă și au un rol prioritar în dezvoltarea gândirii independente. Strategiile cu impact semnificativ în acest sens se încadrează în următoarele categorii: strategii cognitive, metacognitive, de compensare, sociale, afective.

Dintre cele mai relevante strategii cognitive care contribuie semnificativ la dezvoltarea gândirii independente a studenților se evidențiază: strategiile de repetare, strategiile de elaborare și strategiile de organizare. Acțiunile formatorului, în aplicarea strategiilor cognitive, vizează: organizarea și transformarea informațiilor de către formabil, monitorizarea progresului, repetarea și memorarea conținuturilor, elaborarea și înțelegerea conceptelor, sumarizarea informațiilor în timpul procesului de învățare, precum și organizarea conținutului după finalizarea activității instructive.

În calitate de nucleu valoric al acestor strategii se regăsesc tehnicile didactice, dintre care menționăm: Clustering, SINELG, Brainstorming, Știu-Vreau să știu-Am învățat, Interviul în trei trepte, Diagrama elaborării unei pălării reflexive, Axa istorică a valorilor, Diagrama Venn, Tehnica GPP, Rebusul didactic, Graficul T, Explozia stelară, Tehnica Arbore, Analiza SWOT, Pălăriile gânditoare, Tehnica Cubul, Tehnica Fishbone/Os de pește etc.

Strategiile didactice au fost selectate și corelate astfel încât să asigure crearea unor contexte favorabile formării, dezvoltării și exersării gândirii independente a studenților [17, pp. 179-180], aceasta fiind considerată un factor determinant al performanței academice. Rezultatele obținute ne-au permis să concluzionăm că anume acțiunile paralele, sinergice cu formabilii, precum și îmbinarea optimă a diverselor strategii didactice, asigură obținerea performanțelor.

În baza celor expuse putem afirma că strategiile didactice reprezintă un set vital de instrumente care îmbunătățesc experiența educațională a celor care învață. Ele contribuie nu doar la eficiența învățării, ci și la dezvoltarea abilităților metacognitive și a gândirii critice, indispensabile formării unei gândiri independente și asigurării succesului pe termen lung în diverse domenii de activitate. Implementarea acestor strategii în procesul educațional trebuie să reprezinte o prioritate pentru cadrele didactice, în vederea pregătirii educabililor pentru provocările viitoare.

Un element structural prioritar al MP GICÎT îl constituie setul de principii valorice pentru eficientizarea realizării scopului modelului, și anume dezvoltarea gândirii independente a studenților în contexte de învățare transformativă. Principiile asigură coerența internă a modelului, orientează structura și conținutul activităților educaționale și garantează atingerea finalităților propuse. Elaborarea MP GICÎT s-a fundamentat pe principiile paradigmei constructiviste formulate de E. Joița [18, pp. 93-94], respectiv: principiul priorității construcției mentale; principiul autonomiei și individualizării; principiul învățării prin colaborare; principiul învățării contextuale; principiul priorității evaluării formative.

Aplicarea acestui set de principii joacă un rol esențial în dezvoltarea gândirii independente a studenților. Prin prioritizarea construcției mentale, promovarea autonomiei și a individualizării, învățarea colaborativă și contextuală, precum și plasarea accentului pe evaluarea formativă, se stimulează reflecția critică, autoreglarea cognitivă și implicarea emoțională în procesul de învățare. Principiile menționate contribuie la formarea unor structuri neuronale care nu doar facilitează asimilarea noilor achiziții, ci și susțin dezvoltarea capacității de a genera perspective alternative și soluții inovatoare, necesare pentru autonomia intelectuală.

Realizarea practică a acestor principii are loc prin intermediul anumitor norme și reguli concrete. În continuare, propunem, pentru fiecare principiu al educației constructiviste, un set de norme și reguli ce derivă din acestea și care necesită a fi respectate pentru a facilita dezvoltarea progresivă a gândirii independente a studenților.

1. Principiul priorității construcției mentale

- **Norma 1.1:** Asigurarea comprehensiunii de către formabil a schemei mentale inițiale proprii

- Regula 1.1.1: Inducerea activă a formabililor în situații de dilemă dezorientantă

- Regula nr.1.1.2: Stimularea formabilului în reflecții autocritice

- **Norma 1.2:** Implicarea activă a formabilului în asigurarea extinderii conținutale a schemei mentale inițiale proprii

- Regula 1.2.1: Promovarea explorării și integrării activităților și informațiilor noi în schema mentală a formabilului prin intermediul sarcinilor practice și a discuțiilor constructiv structurate.

- Regula 1.2.2: Furnizarea de feedback constructiv și orientare personalizată pentru încurajarea formabilului în procesul de asimilare și adaptare a noilor achiziții în schema mentală inițială proprie.

2. Principiul autonomiei și individualizării

- **Norma 2.1:** Dezvoltarea capacității formabilului de a lua decizii independente și de a-și asuma responsabilitatea pentru propriul proces de învățare.

- Regula 2.1.1: Oferirea oportunităților pentru ca formabilul să ia decizii cu privire la propriile obiective de învățare și modalități de atingere a acestora, prin oferirea unor sarcini individualizate de studiu.

- Regula 2.1.2: Încurajarea autoevaluării și autoreflecției asupra progresului și rezultatelor obținute, pentru dezvoltarea spiritului critic, a responsabilității și controlului asupra propriei activități de învățare.

- **Norma 2.2:** Adaptarea intervențiilor instructive la nevoile și stilurile individuale de învățare ale formabilului.

- Regula 2.2.1: Realizarea unei evaluări inițiale a stilului preferențial de învățare al formabilului și adaptarea sarcinilor didactice în funcție de propriile nevoi și preferințe.

- Regula 2.2.2: Asigurarea unui mediu flexibil de învățare, care să permită formabilului explorarea și aplicarea achizițiilor în ritm și stil propriu, cu suport și ghidarea necesară din partea formatorului.

Aceste norme și reguli urmăresc să susțină dezvoltarea autonomiei și să asigure un proces de învățare individualizat personalizat, care respectă ritmul și nevoile individuale ale fiecărui formabil.

3. Principiul învățării prin colaborare

▪ **Norma 3.1: Facilitarea interacțiunilor și cooperării dintre formabili,** în scopul stimulării relațiilor centripete și învățării prin colaborare, precum și a schimbului de idei.

- Regula 3.1.1: Organizarea activităților de grup care să încurajeze formabilii să colaboreze, să își coîmpărtășească ideile și experiențele, să rezolve probleme împreună (de exemplu, realizarea unor proiecte de grup).

- Regula 3.1.2: Promovarea stării de bine bazată pe încredere și respect reciproc, care să încurajeze formabilii să își exprime opiniile și să participe activ la discuții, facilitând, astfel, învățarea prin schimbul de experiențe și perspective diverse.

▪ **Norma 3.2: Dezvoltarea acțiunilor sinergice în contexte de învățare** pentru asigurarea eficienței învățării prin colaborare.

- Regula 3.2.1: Integrarea activităților de evaluare reciprocă, prin care formabilii oferă feedback colegilor lor, contribuind, astfel, la performarea învățării și la dezvoltarea unei comprehensiuni mai profunde a subiectului abordat.

- Regula 3.2.2: Încurajarea formabililor să-și asume roluri și responsabilități diverse în cadrul echipelor, în vederea dezvoltării abilităților de leadership, comunicare și colaborare, necesare în diverse contexte profesionale și sociale.

Normele și regulile aferente acestui principiu evidențiază valoarea colaborării ca parte integrantă a procesului de învățare, oferind formabililor oportunitatea dezvoltării abilităților sociale și profesionale proprii într-un cadru colectiv.

4. Principiul învățării contextuale

▪ **Norma 4.1: Crearea unui cadru de învățare care să conecteze noile achiziții și abilități la cele existente,** creând noi legături neuronale la formabil.

- Regula 4.1.1: Utilizarea scenariilor și studiilor de caz inspirate din situații concrete, pentru a ajuta formabilul să înțeleagă aplicabilitatea practică a valorilor acumulate.

- Regula 4.1.2: Încurajarea formabililor să rezolve probleme din viața cotidiană sau să abordeze proiecte practice care să reflecte provocările contextuale din domeniul de studiu, în vederea consolidării învățării.

▪ **Norma 4.2: Crearea contextelor simulate și autentice pentru aplicarea constructelor integrate și facilitarea transferului permanent în practică.**

- Regula 4.2.1: Crearea situațiilor de învățare simulate pentru aplicarea noilor constructe formate (achiziții vechi + achiziții noi).

- Regula 4.2.2: Facilitarea învățării prin activități de învățare în context autentic/activități de învățare autonomă, care să expună formabilul la contexte și situații autentice, consolidând, astfel, transferul achizițiilor însușite în practică.

Acest principiu și regulile aferente subliniază importanța conectării procesului de învățare la situații relevante și concrete, pentru a facilita transferul eficient al achizițiilor în varii competențe aplicate la solicitare în soluționarea diferitelor probleme.

5. Principiul priorității evaluării formative

▪ **Norma 5.1: Asigurarea unui feedback continuu și constructiv în procesul de învățare,** pentru a susține dezvoltarea progresivă a formabilului.

- Regula 5.1.1: Realizarea evaluărilor curente permanente în vederea monitorizării progresului formabilului și identificării nevoilor de ajustare a acțiunilor de predare.

- Regula 5.1.2: Utilizarea rezultatelor evaluărilor curente pentru asigurarea unei flexibilități a strategiilor didactice și personalizarea suportului acordat formabilului, asigurând astfel progresul constant al acestora.

▪ **Norma 5.2: Încurajarea reflecției asupra progresului individual și ajustarea abordărilor de învățare în funcție de feedback-ul primit.**

- Regula 5.2.1: Implicarea formabililor în autoevaluare și evaluare reciprocă, pentru dezvoltarea unei înțelegeri profunde a criteriilor de performanță și pentru a promovarea autoreglării învățării.

- Regula 5.2.2: Adaptarea strategiilor de învățare și materialelor în funcție de feedback-ul oferit prin evaluările formative, în vederea îmbunătățirii constante a procesului de învățare și a rezultatelor.

Acest principiu pune accent pe utilizarea evaluării formative pentru a susține și ghida formabilul în direcția progresului, prin oferirea unui feedback constant și prin posibilitatea ajustării continue a procesului de predare-învățare.

Respectarea sistemică a principiilor educației constructiviste constituie o condiție imperioasă pentru dezvoltarea gândirii independente a studenților, reprezentând unul dintre reperele fundamentale ale acestui proces complex.

Realizarea practică a principiilor educației constructiviste prin sistemul de norme și reguli determinate pentru contexte de învățare transformativă va asigura, progresul studenților în formarea produselor valorice ale gândirii independente.

Modelul pedagogic de dezvoltare a gândirii independente a studenților în contextul învățării transformative (MP GICÎT) (Figura 1) oferă un cadru sistematic de orientare și susținere pentru formatori în procesul de învățare, astfel încât studenții să devină independenți și critici în gândire, capabili să valorifice achizițiile dobândite în plan personal și profesional.

CONCLUZII

Modelul pedagogic este un mediator între realitate și teorie, care operează cu o aproximare în sensul stabilirii unei intenții de conceptualizare, de simbolizare, de reprezentare selectivă și parțială a unor tendințe identificate, având menirea de a gestiona și înțelege complexitatea realității, facilitând astfel progresul în învățare și cercetare. În acest context, dezvoltarea gândirii independente a studenților în contexte de învățare transformativă necesită un reper de orientare procesat, argumentat și validat apriori.

Gândirea independentă reprezintă procesul prin care individul acordă sens lumii în baza propriilor constatări și experiențe, mai degrabă decât în funcție de opiniile și pozițiile altora.

Învățarea transformativă transpune subiectul în situații de învățare menite să faciliteze dezvoltarea unor instrumente critice și autonome de cunoaștere și să stimuleze o înțelegere profundă a realității.

Monitorizarea și ghidarea procesului prin intermediul **Modelului pedagogic de dezvoltare a gândirii independente în contextul învățării transformative (MP GICÎT)** stimulează implicarea activă a formabilului în traversarea etapelor învățării transformative, fiecare dintre etape solicitând eforturi ale gândirii independente, fapt ce conduce, evident, la progresul acesteia.

Articol recepționat: 2 octombrie 2025
Articol acceptat: 16 februarie 2026

BIBLIOGRAFIE

1. Codul Educației al Republicii Moldova, în: Monitorul Oficial nr. 319-324, art. nr. 624. Publicat: 24.10.2004.

2. Illeris, Knud. (coord.) Teorii contemporane ale învățării. Autori de referință. București: Editura Trei, 2014. 429 p.

3. Șoitu, L.; Pavel, Liliana-Camelia. Factori care susțin învățarea transformativă intergenerațională la părinți, în: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației). Chișinău: USM, 2016, nr. 9 (99), 22-27.

4. Păun, E.; Potolea, D. Pedagogie. Fundamentări teoretice și demersuri aplicative. Iași: Polirom, 2002. 248 p.

5. Mezirow, J. Learning as transformation: Critical perspectives on a theory in progress. San Francisco: Jossey-Bass, 2000. 365 p.

6. Mezirow, J.; Taylor, E.W. Transformative Learning in Practice: Insights from Community, Workplace, and Higher Education. United States of America: Copyright, 2009. 291 p.

7. Presley, S. Why is independent and critical thinking important? How can we encourage it?, in: Independent Thinking Review. Oakland: Resources for Independent Thinking, 1998, vol. 1, nr. 1.

8. Potter, B. How independent thinking are you?, [online] http://www.docpotter.com/thifor-test.html (consultat: 20.09.25).

9. Loh, A. Raising Independent Thinking Children, [online] http://www.brainy-child.com/articles/independent-thinking-children.shtml (consultat: 30.08.2024).

10. Gilbert, I. Independent thinking. Carmarthen: Crown House Publishing, 2013, 224 p.

11. Costreie, S. Despre gândirea independentă, [online] https://dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/despre-gindirea-independenta-630251.html (consultat: 24.09.25).

12. Botnari, Valentina; Repeșco, Gabriela. Perspective metodologice ale evaluării gândirii independente a studenților, în: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației). Chișinău: USM, 2022, nr. 9 (159), 148-156. https://doi.org/10.5281/zenodo.7408497

13. Botnari, Valentina; Repeșco, Gabriela. Theoretical-praxiological considerations regarding the development of independent thinking in students, in: New research directions in pedagogy. Krakow: „National Education Commission" University Publishing House in Krakow, Poland, 2023, 47-55. https://doi.org/10.24917/9788380849853

14. Regulamentul nr. 4/2023 privind cerințe prudențiale pentru băncile de dezvoltare, [online] https://www.bidromania.eu/sites/default/files/2025-03/regulamentul-nr-4-2023-privind-cerinte-prudentiale-pentru-bancile-de-dezvoltare.pdf Art. 51-54 (consultat: 20.09.25).

15. Repeșco, Gabriela. Experiences of validating transformative learning in the modern high school, in: Proceedings of the 2nd International Conference of Applied Psichology „Current Affairs and Perspectives in Psihological Research". Chisinau: Moldova State University, 2022, 403-408. https://doi.org/10.5281/zenodo.7360921.

16. Masari, Gianina-Ana.; Seghedin, Elena. Teoria și practica instruirii și a evaluării. Iași: Performantica, 2012. 214 p.

17. Botnari, Valentina; Repeșco, Gabriela. Psihopedagogia centrată pe formabil. Suport de curs. CEP: UPS „Ion Creangă" din Chișinău, 2024. 371 p.

18. Joița, Elena. (coord.) Profesorul și alternativa constructivistă a instruirii. Material-suport pedagogic pentru studenții – viitori profesori (II). București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007. 220 p.